

Lassen, H.: Fuck normen (2016) Dansk lærerforbundet

Normalitet

Hvad vil det sige at være normal? Den gængse opfattelse af normalitet finder vi i dagligsproget og i internettets udbredte 'er du normal'-quizzet. Den har rod i en kvantitativ beregning: Det normale er enten det gennemsnitlige eller det, som de fleste gør. Når syv ud af ti danskere børster tænder om morgenen, siger vi, at morgentandbørstning er normalt i Danmark.

Problemet ved denne definition af normalitet er, at den samtidig udgrænser noget andet, som afviger fra normalen. Hvis du er en af dem, der ikke børster tænder om morgenen, afviger du fra normalen. Det er sådan, vi har lært at ordne og klassificere vores begrebsverden: i bipolære tankestrukturer eller dikotomier.

Dikotomien er en logisk figur, som især er blevet udbredt gennem den strukturalistiske sprogvidenskab. Den opdeler en given klasse i to underkategorier, der ikke kan overlape hinanden. Fx opdeler dikotomien mennesker i normal/afviger, mand/kvinde, heteroseksuel/homoseksuel osv. I en dikotomisk tænkning kan man ikke være normal og afvigende på samme tid, fordi de to dele i modsætningsparret gensidigt udelukker hinanden.

De fleste mennesker vil gerne anses for nogenlunde normale. Vi vil helst passe ind og tilpasse os normalen for at blive accepteret i fællesskabet. For det er hårdt at blive ekskluderet. I et interview til TV2 Lorry (27. maj 2016) forklarer digteren Asta Olivia Nordenhof:

"Jo flere gange man oplever som menneske, at man har svært ved at få adgang til normalen, eller jo flere gange man ligesom er i konflikt med normalen, jo sværere et liv vil man nødvendigvis få."

Normkritik

Nordenhof er en af de forfattere, som er med i denne bog. Det er hun, fordi hun ligesom bogens øvrige forfattere skriver tekster, der forholder sig kritisk og undersøgende til de normer, der hersker i vores samfund. For normalitet er nemlig tæt forbundet med normer. Man kan sige, at normerne udgør vores forventning til det normale. Hvis jeg fx møder et fremmed menneske, forventer jeg, at vi hilser på hinanden med hånden, ikke med kindkys eller buk. For det er en norm i Danmark, at vi hilser ved håndtryk.

Normer er altså kulturbestemte og kan variere fra kultur til kultur; de kan defineres som uskrevne spilleregler eller *normalitetsforventninger* i en given kul-

tur. Fordi de er uskrevne eller uudtalte, er normerne også *usynlige*. Vi lægger ikke mærke til dem, men tager dem for givet. Det er først, når vi kommer i konflikt med normerne, at vi opdager, de findes. Fx når vi erfarer på egen krop, at den måde, vi ser ud eller er på, falder uden for normen.

Det er karakteristisk for dele af litteraturen efter årtusindskiftet og især for de forfatterskaber, som er repræsenteret i denne bog, at de er optaget af at gøre normerne synlige. Det er de blandt andet, fordi de vil vise, at normer ikke er uskyl-dige. Normer har en form for vold i sig: De ekskluderer 'den anden'. Den anden er den teoretiske betegnelse for det, der afviger fra normalen og er fremmed for normen. Eksklusion af den anden er således en magtudøvelse, som ofte foregår ubevidst, og det er denne usynlige magtudøvelse, som litteraturen bevidstgør os om.

Ofte er læseren – og tekstens jeg – selv en del af normen og magtudøvelsen. Med til normkritikken hører derfor også ofte en selvkritik, som medfører, at man gennem mødet med litteraturen bliver bevidst om sin egen magtposition.

Ny kropslighed

Normkritikken er nært forbundet med det, som blandt andre lektor Elisabeth Friis har betegnet som 'ny kropslighed'. Betegnelsen beskriver en fornyet interesse for konkret kropslighed, som Friis iagttager i ny litteratur. Den ny kropslighed har rod i en såkaldt kropsfænomenologisk erkendelse af, at vi ikke kan løbe fra vores egen krop. Vi eksisterer i verden i kraft af en sansefysiologisk krop og er bundet til de erfaringer og sansninger, som kroppen bærer med sig.

KROPSFÆNOMENOLOGIEN

blev især udviklet af filosofen Maurice Merleau-Ponty, som i 1945 skrev hovedværket *Kroppens fænomenologi*. Merleau-Ponty brød med en lang tradition for at tænke det menneskelige subjekt som knyttet til bevidsthed. I stedet betonedes Merleau-Ponty menneskets kropslige væren-i-verden og beskrev det kropslige subjekt som et grundlæggende eksistensvilkår: "Det er gennem min krop, jeg forstår andre, ligesom det er gennem min krop, jeg perciperer 'ting'".

Sara Ahmed er en moderne tænker, som også er inspireret af kropsfænomenologien. Hendes teorier om hvidhed og racialisering vil blive introduceret og anvendt i denne bog.

/CRIP

SUMMEØVELSE

Følgende ord er taget fra Sundhedsstyrelsens gældende
Retningslinjer for fosterdiagnostik, 2004:

**/ risikovurdering / kromosomafvigelse / misdannelser /
udviklingshæmning / mental retardering / fysiske defekter /
downs syndrom / problemsituation / ugunstigt testsvar /**

Hvilke opfattelser af forholdet mellem normalitet og handicap
ligger der i disse ordvalg? Hvordan påvirker fosterdiagnostikken de
mennesker, der i dag lever med handicap?

I 2016 'hacker' handikapaktivisten Sarah Glerup sig ind i DR's populære program X Factor. Hun stiller op som deltager og bruger underholdningsprogrammet som platform til at formidle et vigtigt budskab om respiratorbehandling. Mange liv kan reddes, hvis vi i Danmark sætter tidligere ind med respiratorbehandling, og Glerup, der selv bruger respirator, er et levende bevis på, at man sagtens kan trække vejret – og endda synge godt – med et kunstigt åndedræt.

Men mediemaskinen løber løbsk for hackeren Glerup, da hun uventet synger sig videre til programmets liveshows. Pludselig må hun se sig selv portrætteret i artikler og små introduktionsvideoer, der konsekvent iscenesætter hende som 'den handikappede'.

X factor-seernes dom deler sig i to: Nogle mener, at Glerup kun er nået så langt i programmet, fordi dommerne har medlidenhed med hende. Andre mener, at hun fortsat er med, fordi handikappet dyrkes som en form for eksotisk fetichisme. Selv opponerer Glerup på sin blog mod at blive reduceret til og identificeret med sit handicap: "Jeg er lige så lidt defineret af mit handicap, som jeg er af at være lesbisk eller fra Lolland eller glad for chokolade. Derfor afskyr jeg at blive redu-

Sarah Glerup optræder med sangen "Strict Machine" af Goldfrapp i X Factors første liveshow i 2016.

program
nmet som
Mange liv
ndling, og
kan træk-

tet synger
rtrætteret
ende som

et så langt
mener, at
etichisme.
iceret med
af at være
olive redu-

iv i 2016.

ceret til kørestolsbruger, hvad enten midlet er (påstande om) medlidenhed eller fremmedgørende fetichering”.

Glerups løbskløbne mediestunt illustrerer det sociale fænomen, som sociologen Erving Goffman har kaldt stigmatisering. Stigmatisering sker, når én afvigende egenskab ved et individ tiltrækker sig al opmærksomhed og får omverdenen til at se bort fra individets øvrige ‘normale’ egenskaber. I Glerups tilfælde er det kørestolen, det fysiske handicap, der kommer til at definere hele hendes identitet.

Crip-teori

En central teoridannelse inden for handicapstudier er den såkaldte crip-teori, hvor Robert McRuer er et hovednavn. Som betegnelsen crip-teori antyder, er handicapteorien på mange måder nært beslægtet med queer-teorien (jf. forrige kapitel). Ligesom *queer* har også ordet *crip* oprindeligt en nedsættende betydning (*cripple* = krøbling), som man via teoridannelsen forsøger at omvende til noget positivt. Og ligesom Judith Butler i sin queer-teori skelner mellem biologisk og socialt køn (*sex/gender*), skelner McRuer i *Crip Theory* (2006) også mellem den biologiske eller medicinske kropssvækkelse, som han kalder *impairment*, og den sociale funktionsnedsættelse, som han kalder *disability*. Det førnævnte stigmatiseringsbegreb er et eksempel på, hvordan et handicap i lige så høj grad er socialt konstrueret som medicinsk betinget. Men derudover betegner *disability* også den sociale undertrykkelse, der ligger dybt forankret i vores samfundsstrukturer, fx i den måde, vi indretter byrum og arbejdsmarked på, som giver begrænsede bolig- og jobmuligheder til den handikappede.

McRuers skelnen mellem *impairment* og *disability* medfører en radikal pointe. For når man tænker det sociale handicap som noget, der er løsrevet fra den medicinske kropstilstand, betyder det, at alle kroppe potentielt kan være socialt funktionsnedsatte. Fx kan en overvægtig krop, som ikke er hæmmet i medicinsk forstand, sagtens stigmatiseres og erfares som et socialt handicap. I den forstand er vi alle potentielle krøblinger. Men nogle er mere udsatte end andre, fordi deres krop tydeligt afviger fra normalen og derved tiltrækker sig opmærksomhed.

I dokumentarfilmen *Examined life* (2008) reflekterer Butler sammen med handicapaktivisten Sunaura Taylor blandt andet over, hvad det vil sige at afvige fra normalen rent kropsligt. Hvorfor er nogle kroppe mere synlige og afvigende end andre? For Butler er det afgørende, hvad vi *gør* med kroppen. Hvad bruger vi kroppen til? Bruger vi vores kropsdele til noget, som afviger fra, hvad man nor-

malt gør med kropsdelen? Det gør jo fx den handikappede, når hun på caféen bruger munden til at bære kaffekoppen i stedet for hænderne, fordi hænderne er optagede af at styre kørestolen. Det gør fx også manden, når han bruger hoften til at vrikke på en feminin måde, der afviger fra den maskuline norm. At bruge kropsdele anderledes end normalt er altså ifølge Butler noget af det, der tiltrækker opmærksomhed til den afvigende krop.

UDFYLD BEGREBSSKEMAET

Centrale begreber	Forklar begrebet med dine egne ord	Giv et konkret eksempel på begrebet
Stigmatisering		
Impairment		
Disability		

ANALYSE OG FORTOLKNING

Lav en analyse og fortolkning af uddraget fra Caspar Erics langdigt *Nike* (2015) med særlig fokus på tekstens komposition, sprog og tematik.

Start med at kigge på kompositionen: Inddel uddraget i afsnit, og giv hvert afsnit en overskrift. Hvordan er forholdet mellem tekstens ydre og indre komposition?

Giv herefter en karakteristik af digtets sprog. Kig især på sætningsbygning, tegnsætning og semantiske felter.

Lav til sidst en liste over de magtforhold, der kommer til udtryk i uddraget, og overvej, hvordan det lyriske jeg positionerer sig i forhold til disse.

Formuler på baggrund af din analyse en fortolkningshypotese (2-3 linjer), som fokuserer på tekstens tematisering af den handikappede krop.

Læs den eksemplariske analyse (s. 93), og vurder, i hvilket omfang din egen analyse stemmer overens med denne.